

Ko opazujem in proučujem spremembe v širšem okolju na eni strani in ukrepe na drugi strani, bodisi pri nas, bodisi v EU ali pa še kje drugje, se ne morem znebiti ocene, da se oblastni organi odzivajo zgolj na posledice, katerih vzroki so stari več let in ko pripravljajo ukrepe za aktualne posledice, v ozadju že nastajajo vzroki za nove posledice, ki še niso vidne. Toda zaradi tega smo ves čas v začaranem krogu. Vsako posledico poskušamo odpravljati posebej, ločeno, z ukrepi, ki veljajo le zanjo. O vzrokih slišimo zelo malo, praktično nič, zato pri reševanju problemov tudi nismo uspešni.

V nadaljevanju se bom dotaknila nekaterih začaranih krogov, zato bo danes moja pogosta beseda TODA. Pozitivni kazalniki so matematično gledano pozitivni, toda ali je tako tudi v resnici. V Sloveniji imamo po dolgih letih spet gospodarsko rast. Je to pozitivno? Vsekakor je pozitivno dejstvo, da se je bruto družbeni proizvod povečal. Toda kakšna je cena za to? V dolgih letih krize le-te nismo reševali s strukturnimi reformami, temveč z zadolževanjem. Za 400% smo povečali svoj dolg, zato sedaj ta gospodarska rast ne zadošča za delitev bonusov, temveč z njo s težavo plačujemo obresti za kredite, ki letno že presegajo 1 milijardo EUR. Toda gospodarska rast za letošnje leto se po napovedih Umarja občutno znižuje iz 2,3% na 1,7%. Prednost naše gospodarske rasti je zagotovo v tem, da smo se odbili od dna in da spet rastemo. Toda zdi se kot da se zaletavamo iz ene skrajnosti v drugo. Ne znamo se uravnotežiti. Parcialni pogledi, parcialni interesi in parcialne odločitve nas lahko zelo kmalu spet zapeljejo v napačno smer. Na gospodarsko rast najbolj vplivajo zasebna potrošnja, investicije in izvoz. Na našo trenutno gospodarsko rast je najbolj vplival izvoz, torej mi, gospodarstvo, toda tudi izvoz se umirja in bo po napovedih Umarja letos nižji kot lani. Investicij praktično ni. Tudi že tako krhka zasebna potrošnja bo po napovedih Umarja letos nižja. Kaj torej to pomeni?

Če bi želeli povečati potrošnjo, bi morali povečati prihodke prebivalstva. Toda pravih razlogov za to ni, saj se namesto z inflacijo borimo z deflacijo, torej z nižanjem cen. Tisti, ki ne zaslužijo dosti več kot minimalno plačo, kredita ne morejo dobiti. Po produktivnosti zaostajamo za Nemčijo kar za polovico. In tu na najbolj neprimeren način nastopi še država, ki je pri obremenitvah plač neusmiljena. Hoče del pogače, ki ji ne pripada. Od plače vsakega strokovnjaka hoče še eno njegovo plače zase, za proračun. Toda za kakšne namene? Skoraj polovica proračuna že predstavljajo plače javnih uslužbencev. Miljonske morda celo milijardne kraje v javnem sektorju so ostale nekaznovane, sredstva nepovrnjena. Z Zakonom o sistemu plač v javnem sektorju smo v 3.a členu uzakonili pravilo, ki velja samo za javne uslužbenice in bi ga lahko prevedli takole: »Nezakonito prejemaš 10 let, vračaš le za 10 mesecev«. To je absurd! Z Zakonom smo legalizirali krajo, toda samo v javnem sektorju. Nesorazmerja plač, nezakoniti dodatki in bogve kaj še, še dodatno postavljajo pod vprašaj upravičenost tako visokih obremenitev v gospodarstvu. **Začaran krog.**

Zaradi odprave strukturnega primanjkljaja bo vsako leto potrebno privarčevati dodatnih 200 in več milijonov EUR. Toda mi vidimo le gospodarsko rast. Na eni strani imamo torej gospodarsko rast in zahteve po uskladitvi pokojnin, plač v javnem sektorju, socialnih transferjev, na drugi strani pa dolžnost dodatnega znižanja strukturnega primanjkljaja, ki narekuje dodatno več stomiljonsko varčevanje na leto. Kaj torej to pomeni? Zagotovo to, da lahko pozabimo na vse državne investicije in na občutni dvig zasebne potrošnje. **Začaran krog.**

Pomemben segment zasebne potrošnje bodo v prihodnosti predstavljali upokojenci. Pokojninska blagajna znižuje izdatke po še aktualni pokojninski reformi že vse od leta 2013, pa vendar se že odpirajo nove zahteve po novi pokojninski reformi. Je to utemeljeno? Povprečna upokojitvena starost v letu 2015 je ostala enaka kot v letu 2014, to je 59 let za ženske in 61 let in en mesec za moške. Dolgoletno zmanjševanje razmerja med številom zavarovancev in številom upokojencev se je ustavilo prvič po šestih letih. V letu 2015 je razmerje med zavarovanci in upokojenci ostalo na enaki ravni kot leta 2014, ko je na 1 upokojenca statistično prišlo 1,37 zavarovanca.

Čeprav torej po aktualni pokojninski reformi še nismo dosegli upokojevanja pri 65 letih, se pojavljajo zahteve po upokojevanju pri 67 letih. Primerjave z EU kažejo, da je Slovenija po zaposlenosti starejših od 55 let na samem repu. **Začaran krog.**

Te dni smo lahko v medijih zasledili izsledke oziroma ugotovitve Ameriškega urada za popis prebivalstva, ki jih je objavil v Poročilu »Starajoči svet: 2015«. Raziskovali so svetovne demografske trende. Njihove ugotovitve potrjujejo skrb zbujajoče trende na trgu delovne sile. Delovna sila se hitro stara, mlajši pa se ne zaposlujejo v ustreznih gospodarskih panogah. Po projekcijah tega poročila bo Slovenija leta 2050 peta država z najstarejšim prebivalstvom na svetu. Leta 2050 se bo delež starejših od 65 podvojil in bo znašal kar 34 odstotkov. Pokojninska reforma torej ne sme biti reforma, temveč kontinuiran proces. Toda ob tem se postavlja drugo aktualno vprašanje. Ali bo ta del populacije, ki bo v kratkem predstavljal pomemben delež zasebne potrošnje, lahko prispeval k rasti BDP ali pa se bodo namesto tega zanj povečali le izdatki oziroma socialni transferji. Se v gospodarstvu pripravljamo na to veliko skupino potrošnikov, ki bo v prihodnosti usodno vplivala na naše prihodke. Bosta upokojenec v Avstriji in v Sloveniji enako pomembna ali pa bomo v Sloveniji za svoje produkte nagovarjali avstrijske upokojence, za naše pa bomo še naprej skrbeli s socialnimi transferji oziroma z višjimi davki. **Začaran krog.**

Za vzdržno in močno gospodarsko rast so nujne večje zasebne naložbe. V ta namen je potrebno izboljšati dostop do financiranja zlasti za MSP. Toda kreditiranje MSP je, kot ugotavlja Banka Slovenije, (citat) *»samo po sebi tvegano in teh tveganj ni preprosto presojati. Drugje skladi tveganega kapitala zapolnijo to vrzel, ki je banke ne morejo. V Sloveniji pa je trg tveganega kapitala nerazvit. Zato moramo poiskati načine, kako privabiti večji obseg investicij tveganega kapitala iz tujih virov.«* Toda Slovenija zaradi svoje birokratske zapletenosti in ovir, zaradi visokih stroškov dela, ni država, ki bi bila privlačna za tuje investitorje. **Začaran krog.**

Naše gospodarstvo je trenutno med manj zadolženimi v EU, saj smo v letih krize kredite vračali. Sedaj imamo na eni strani banke, ki so polne denarja, na drugi strani pa ogromno dobrih podjetij z denarjem na transakcijskem računu. Na drugi strani imamo tudi številna Start up podjetja, ki se poslužujejo novih inovativnih oblik financiranja kot so Kickstarter, Bitcoins. Množično financiranje (crowdfunding) postaja vse bolj razširjeno. V Veliki Britaniji se je v letih 2012 in 2013 trgovanje na tovrstnih platformah glede na leto prej skoraj podvojilo. Ti novi posredniki za financiranje projektov v Veliki Britaniji so obrnili že prek milijarde funtov kapitala. Kdo torej potrebuje bančne kredite? V lanskem letu so namreč banke zavrnilo zgolj 8% prošenj za posojila malim in srednje velikim podjetjem, pa se je obseg bančnih posojil podjetjem v Sloveniji kljub temu zmanjšal skoraj za milijardo eurov. **Začaran krog.**

Danes ne bom odpirala vprašanja debelosti in z njo povezanih posledic za gospodarstvo in celotno družbo. Danes je debel vsak osmi odrasel, do leta 2025, torej do leta, do kamor približno danes načrtujemo, bo debel vsak peti. *"Zdravstvene posledice bodo dosegle ravni, ki si jih ne moremo predstavljati,"* je opozoril prof. Majid Ezzati, soavtor študije objavljene v medicinski reviji *The Lancet*. Prav tako ne bom odpirala vprašanja sprememb vrednot v družbi, od nekoč protestanske vrednote Dela do nove vrednote Ugodja in Užitka. Ta sprememba med drugim narekuje tudi razvoj na področju umetne inteligence, ki že poteka in bo zelo spremenila svet.

Nujno torej potrebujemo nov pogled na vodenje ekonomske politike, ki bo celovit, holističen, ne računovodski. Brez vključevanja sociologov, psihologov, antropologov in drugih strokovnjakov, ne bo šlo.

Kako se vse to odraža lokalno? Naša uspešna izvozna podjetja bodo zagotovo mnogo manj izpostavljena posledicam začaranih krogov, saj izvažajo pretežno na trge, ki so urejeni, ki se bolj sistematično, bolj učinkovito in bolj kvalitetno spopadajo s problemi. Trenutno sta vodilni panogi v naši regiji predelovalna industrija in energetika. Medtem ko imamo v energetiki težave, imamo na področju predelovalne industrije izjemna in odlična podjetja, izvoznike, gazele; podjetja, ki so odlično upravljana in odlično vodena, ki imajo za seboj v času krize dobro izvedene investicije in so vsa v zasebni lasti. Toda ob tem so še številne druge panoge in številna mikro in majhna podjetja, ki so odvisna od vseh začaranih krogov in tudi od usode najpomembnejših družb v regiji. Bodo z njimi rastle ali umirala? Toda tudi tukaj imamo veliko **začaranih krogov**. Eden od njih je tretja razvojna os. 12 let že terjamo tretjo razvojno os za naše gospodarstvo. Da bi država prikrila svojo neiskrenost, ko je ves čas trdila, da se zaveda pomena tretje razvojne osi za naše gospodarstvo, je ves čas spreminjala traso in se tako pretkano izogibala uresničitvi danih obljub; po dvanajstih letih obljub smo še vedno v fazi določanja trase. Kako naj takšni državi verjamemo, da razume gospodarstvo in da razume kaj je to konkurenčnost. Neučinkovitost države pri izgradnji tretje razvojne osi simbolično v vsej svoji razsežnosti prikazuje stvaren in resničen odnos države do gospodarstva. Besede ne šteje nič, dejanja so pomembna. Če pogledamo davke, lahko ugotovimo, da država za svoje neopravljeno delo zahteva enako plačilo in celo več, kar ni niti pošteno niti pravično.

Nekoč se je zdela prednost naše subregije v tem, da je imela dve veliki gospodarski družbi v državni lasti, toda danes se kaže, da temu ni bilo tako. Nekateri smo na to opozarjali vrsto let. Zagotovo lahko trdimo, da je problem v energetiki povzročila država sama, zato ne bi bilo prav, da ga odloži pred naša vrata. Morebitno odpuščanje zaposlenih v naših energetskih družbah, ob že tako velikem številu brezposlenih, bo negativno vplivalo na številna druga mikro podjetja in samostojne podjetnike. Življenski standard se bo znižal, zasebna potrošnja se bo še poslabšala. Nekatera naše velike družbe imajo svoje poslovne procese podprte z daljinskim ogrevanjem, zato je ključnega pomena nemotena dobava. Podjetniki in gospodarstveniki smo zaradi informacij, ki jih lahko prebiramo v medijih v zvezi z našo energetiko, zaskrbljeni. Uradnih informacij nimamo. TEŠ je izstopila iz naše zbornice, kar je nenavadno in kaže na neko povsem novo držo države pri dojemanju položaja TEŠ v tem okolju. Na našo razvojno konferenco smo povabili predstavnike krovnega lastnika naših energetskih družb, to je SDH, da iz prve roke pridobimo verodostojno informacijo, kaj se bo v teh družbah v prihodnjih letih dogajalo, kakšni so njihovi načrti. Le tako se bomo lahko pripravili na nove razmere.

Cilj današnje Razvojne konference je torej ugotoviti kakšen je razvojni načrt gospodarstva SAŠA subregije do leta 2025 celo 2030 in katere so glavne ovire in priložnosti za njegovo dosego. V tem okviru bomo poskušali tudi ugotoviti ali lahko uspešna predelovalna podjetja amortizirajo nekatere težave v energetiki in potegnejo voz naprej v prihodnost.

Ob tej priliki bi želela posebej izpostaviti pomen sodelovanja, pomen povezanosti, pomen solidarnosti. Samo skupaj bomo lahko dosegli zelene spremembe. V ta namen vabim vsa podjetja, tudi tista najmanjša v naši subregiji, da se nam pri našem delu v okviru Savinjsko šaleške gospodarske zbornice pridružijo.

Spoštovani, želim vam, da bi v današnjem iskanju uspešne skupne prihodnosti, preživeli prijeten in konstruktiven dan.

Velenje, 07.04.2016

Predsednica SŠGZ
dr. Cvetka Tinauer